

RÁCZ GYÖRGY Konferenciák a Kállay családról 2024-ben

A *Kállay család jelentősége a magyar történelemben* címmel II. András 1224-ben kiadott aranypecsétetes oklevelének 800 éves évfordulója alkalmából a Magyar Nemzeti Levéltár (MNL) a Kállay családdal közösen tudományos konferenciát szervezett 2024. május 7-én a Bécsi kapu téri levéltári palota kiállító- és konferenciatermében.¹ *Szabó Csaba*, az MNL főigazgatója házigazdaként mondott köszöntőt, majd *Kállay Kristóf* – Kállay Miklós néhai miniszterelnök unokája – mutatta be az általuk több évtizede folytatott családi emlékezetpolitikát.

A konferencia délelőtti, középkoros blokkjában levéltáros kollégák előadásai hangzottak el, *Szovák Kornél* Széchenyi-díjas magyar klasszika-filológus, történész, az MTA doktora levezető elnöklete alatt. Elsőként *Rácz György* (MNL Tudományos Igazgatóság) tartott előadást *II. András aranypecsétetes oklevelének útja a Tengeremelléktől a Kállay-levéltárba* címmel, ebben eloszlatta azt sokakban – különösen a családtagokban – még talán élő tévhitet, hogy ez a dokumentum az Aranybulla egyetlen eredeti példánya volna. Az oklevelnek nincs köze a Kállayakhoz, a 18. század végén házassági kapcsolatok révén került levéltárunkba a horvát eredetű Melith családtól, akik a Subichok leszármazottai voltak. *Avar Anton* (MNL OL Magánlevéltárak és Gyűjtemények Osztálya) a Kállay család levéltárának történetéről beszélt, a kezdetektől egészen addig, amíg az iratanyag a Magyar Nemzeti Múzeumba, majd az Országos Levéltárba került. Ez volt az első közgyűjteménybe került családi levéltár 1876-ban. *Kovács Viktória* (MNL OL Magánlevéltárak és Gyűjtemények Osztálya) pedig a *Kállóiak a királyi udvarban* című előadásában arról számolt be, hogy a család egyes tagjai milyen szerepet játszottak a 13. és 14. században a megyei és az országos közéletben. Kiemelte feltétlen királyhűségüket. *Arany Krisztina* bécsi magyar levéltári delegátus Kállói „Lökös” János 15. századi alnádor ismeretlen itáliai atyafiságáról beszélt, hangsúlyozva az olasz kapcsolatok jelentőségét a család városi ingatlanszerzeményeiben. A Kállay család levéltárába került egy különleges forráscsoport, a Manini fivérek egymás közötti, főként olasz nyelvű levelezése Odoardo Manini özvegye, Julianna, Kállói Lökös János

felesége révén. Ezek az iratok Szalay Ágoston gyűjteményével kerültek be a levéltárba, de valószínűleg eredetileg a Kállay levéltárban voltak. Az utolsó délelőtti előadást *C. Tóth Norbert* az MNL főlevéltárosa, a HUN-REN–MNL–SZTE Magyar Medievisztikai Kutatócsoport vezetője tartotta *Kállói Vitéz János, az utolsó szörényi bán, mohácsi hős életútja* címmel. Tisztázta a főhős mohácsi csatában betöltött szerepét, ami a király testőrségének tagjaként gyors fogságba eséssel ért véget. Vázolta az 1526 utáni tevékenységét és bemutatta az eddig ismeretlen végrendeletét.

Az ebédszünetben Rácz György vezetést tartott a konferencia résztvevőinek az Országos Levéltár Tanácstermében, ahol a Kállay-címert és környezetét, a többi magyarországi főúri és nemesi családok címereit mutatta be. A délutáni, modern kori blokkot *Szabó Csaba* főigazgató moderálta. *Holmár Zoltán* a nagykállói Kállay család 1848–1849-es szabadságharcban betöltött szerepét ismertette, elsődlegesen Kállay Ödön és Emánuel élettörténetén keresztül. Közülük Kállay Ödön, aki Kossuth Lajos feltétlen támogatója volt, érte el a legnagyobb, kormánybiztosi rangot. A szabadságharc utáni megtorlás őt is érintette, életét a perének elhúzódása és a nemzetközi közvélemény erősödő nyomása mentette meg. Az előadó hangsúlyozta, hogy a Kállayak a 19. század második felében is aktív közéleti szerepet vállaltak. *Ress Imre*, a HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetének nyugalmazott tudományos főmunkatársa Kállay Béni emlékezetéről beszélt előadásában. Hangsúlyozta, hogy Kállay Béni emlékezetét, munkásságának megítélését a történeti emlékezet mindig rendszer és korszak függően határozta meg. Bosznia modernizációja volt a célja és nem gyarmatosító kormányzóként tevékenykedett, hanem egy olyan szereplő volt, akit a belső motivációi és a lelkiismerete vezéreltek. Az előadó részletesen ismertette Kállay Béni fontosabb eredményeit (Ilidze fürdőhely modernizációja, szarajevói lóvasút és villamoshálózat kiépítése, Bosznia-Hercegovina pavilonja a párizsi világkiállításon) és azok utótörténetét. *Joó András* a Nemzeti Emlékezet Bizottsága munkatársa a svájci „Kállay Alap” hosszú történetét ismertette, és hangsúlyozta: a politika döntötte el, hogy Magyarországra hogyan és milyen formában került vissza a svájci bankban elhelyezett összeg egy része. Az előadó kifejtette, hogy a svájci alap történetét tovább szükséges kutatni, ezt azonban nehezíti, hogy

1 Beszámoló a konferenciáról: *Borsodi Attila – Garađnai Zoltán*: Sokat adott a hazaszerető Kállay család a magyar nemzetnek. https://mnl.gov.hu/mnl/ol/hirek/sokat_adott_a_hazaszereto_kallay_csalad_a_magyar_nemzetnek (2024. szept. 1.)

a források jelentős része még mindig magánlevéltárakban található, amelyek kutatása nem lehetséges. A délutáni program *Bern Andreának* a Horthy és a Kállay család 1946 és 1959 közötti levelezését bemutató előadásával fejeződött be. A két politikus informális hangvételű levelezéséből megismerhetjük személyes érzéseiket, a történelmi eseményekben betöltött szerepük saját maguk által való értékelését, a vágyaikat és azt a folyamatot, ahogy feladták a reményt arra vonatkozóan, hogy az emigrációból visszajöhetnek a szovjet függésből felszabaduló Magyarországra.

A másik konferencia Nyíregyházán zajlott a Kállayak világtalálkozója alkalmából *Kállay Kristóf és Kállay Helén* szervezőmunkájának köszönhetően 2024. augusztus 24-én.² A két konferencia tematikája csak kis részben fedte egymást (*Rácz György* és *C. Tóth Norbert* személyében és előadásában), hiszen az új előadók – *Panyi Miklós* államtitkár, *Kovács Ferenc* polgármester, *Seszták Oszkár* közgyűlési elnök, *Dohanics László* intézményvezető (Kállay Gyűjtemény) és *Kállay Kristóf*, a nagykállói Kállay család nemzetségfője köszöntője után – a család történetét a 17. századtól kísérték végig. *Mészáros Kálmán* a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum főmunkatársa a Rákóczi-szabadságharcban részt vevő két Kállay, a napjainkban is élő két családi ág alapítója, Ferenc és János szerepét mutatta be. A konferencia második blokkjában *Veres Tünde* a Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Levéltárának munkatársa *A Kállay-család ősi birtoka, Nagyálló iratai a vármegyei levéltárban* című előadásában a levéltárban található iratanyagokra támaszkodva az egykori birtokközpont, Nagyálló iratait, s kutatási lehetőségeit ismertette meg a hallgatósággal. Kiemelte, hogy Nagyálló egykoron Szabolcs vármegye legjelentősebb települése, egyben 1876-ig székhelye volt. Az oppidum életét 1749-ig a kamarai kontraktus szabályozta, amely a lakosságra nézve sokkal előnyösebb volt, mint a földesúri urbárium. Ezen időszak alatt Kálló lakossága gyarapodott, sorra alakultak a különböző céhek, így a város a vármegye kézműipari központja lett. Az 1603–1848 között keletkezett dokumentumok ma a MNL Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Levéltárában találhatóak.

Jakab Attila a Jósa András Múzeum osztályvezetője egy nagykállói angolkert, az *Elízium* történetét ismertette, míg *Holmár Zoltán* a Kállay Gyűjtemény munkatársa a Kállay család horvátországi ágáról beszélt. *Szilágyi László*, a nyíregyházi Zrínyi Ilona Gimnázium és Kollégium tanára, a *Nyíregyháza: Modus vivendi, az okos mérséklet politikája: parlamenti választások és a Kállayak (1867–1918)* címmel tartott előadást. Bemutatta a dualizmus-kori parlamenti választások Szabolcs vármegyei jellegzetességeit és a Kállay család ebben betöltött szerepét is. A Kállayak többsége 48-as elveket vallott. Legsikeresebb, a korban legismertebb és legtöbbször idézett parlamenti képviselőik azonban a 67-es irányzathoz tartoztak. Ebben a helyzetben sikeres családi stratégiaként és az ellentmondásokat feloldva nyílt tere a Kállayakat általában jellemző „okos mérséklet” politikájának. *Kührner Éva*, a nyíregyházi Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi

2 Az erről szóló beszámoló: *Holmár Zoltán*: Családtörténelmi konferencia a nyíregyházi Kállay világtalálkozón. *Családfa* 2. (2024) 4. sz. 56–59.

Főiskola könyvtárának vezetője Kállay Rudolfról beszélt, *Egy Kállay a medicina szolgálatában* című előadásában. A családban elsőként Kállay Rudolf választotta a politikai pálya helyett az orvoslást. A családi tradíciókkal szakítva szokatlan, de annál sikeresebb pályát választott a magyar közegészségügy és sebészet felívelő nagy korszakában. Önmagát folyton képező, az újdonságokra fogékony orvos, szolgálati helyén is igyekezett meghonosítani a gyógyítás legkorszerűbb eljárásait. Nemcsak kiváló sebész, de kórházszervező is volt. Nevéhez fűződik a Szabolcsvármegyei Erzsébet kórház felépítése, fejlesztése Nyíregyházán. Rengeteget küzdött a körülmények javításáért, a férőhelyek bővítésért, a személyi feltételek megeremeléséért. Ebben bizonyára segíthették társadalmi és szakmai kapcsolatai, vármegyei törvényhatósági és közigazgatási bizottsági tagsága, de terve megvalósítását sokszor keresztülhúzta a történelem vihára. A világégés válságos időszakában is emberséggel, legjobb tudásával vezette a megye legfontosabb egészségügyi intézményét. A záró előadást *Szalay-Berzeviczy András*, a TranzPress nemzetközi médiafigyelő és -elemző vállalat ügyvezető tulajdonosa tartotta, *A Kállay-kormány új fénytörésben – a német birodalmi sajtó Magyarországot képe* címmel. Hogyan vált a béke szigetévé és az európai zsidóság legbiztonságosabb országává hazánk a Kállay-kormány évei alatt a második világháborúban? Milyen ellentétek feszültek Magyarország és a harmadik birodalom között, és mindezt hogyan tükrözte a német és nyugati sajtó? Lehet-e jó nemzetközi sajtója egy „távoli, kis országnak”, ha szuverenista? A szerző előadásában ezekre a kérdésekre kereste a válaszokat. Az előadás a Nemzeti Emlékezet Bizottsága Hivatala megbízásából e tárgyban készített külön tanulmány főbb megállapításait összegezte.

A Turul folyóirat szerkesztősége a két konferencia anyagának egy különszámot biztosított. Az előadók egy része előadásaik lényegi részeit korábban vagy a konferenciákkal párhuzamosan már máshol publikálták,³ és voltak, akik nem kívántak élni a publikációs lehetőséggel. *C. Tóth Norbert* előadásából időközben egy könyv született, így jelen füzetben a szerző könyve megjelenése után született újabb kutatási eredményét közöljük. A kötetről viszont recenzió készül egy későbbi lapszámunkban. A második konferencia keretében adták át a Kállay levéltárban őrzött legrégebbi dokumentum, *II. András 1224-ben kiadott és aranypeccsével megerősített oklevelének* másolatát a Kállay Gyűjteménynek.

3 *Arany Krisztina*: A firenzei Manini család letelepedése Erdélyben. In: Certamen VII. Előadások a Magyar Tudomány Napján az Erdélyi Múzeum Egyesület I. Szakosztályában. Szerk. Egyed Emese – Pakó László – Sófalvi Emese. Kolozsvár 2020. 321–348.; *Joó András*: A „nemzet aranya”. A „Kállay Alap” története – tények és kérdőjelek. *Századok* 154. (2020) 327–362. *Holmár Zoltán*: A nagykállói Kállay család horvátországi ága. *Családfa. Családtörténelmi Magazin* 2. (2024) 27–33.; *Jakab Attila*: „...költéses de hasznos gyümölcsös- és mulatókertet építettem...”. Egy nagykállói angolkert, az Elízium története. *Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle* 52. (2017) 50–72.; *Kührner Éva*: A gyógyító főúr: Kállay Rudolf, az Erzsébet Kórház első igazgatója. *Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle* 56. (2021) 41–52.; *Szalay-Berzeviczy András*: Nemzetmentés és szuverenitás: Kállay Miklós különutas politikája a német sajtó tükrében. *Magyar Politikatudományi Tanulmányok. Független társadalomtudományi folyóirat* 3. (2024) 9–10. sz. 103–126.